

Остап'юк Н. А.
д.е.н., проф.
Климович Д. А.
аспірант

Київський національний економічний університет ім.Вадима Гетьмана

ФІНАНСОВІ ІНСТРУМЕНТИ ЯК ОСНОВА МЕХАНІЗМУ ДІЯЛЬНОСТІ ФІНАНСОВИХ РИНКІВ

На сьогоднішній день фінансовий ринок залишається головним посередником у процесах руху фінансових ресурсів, що обслуговується значною кількістю інструментів, які формалізують і пришвидшують обіг капіталу. Безумовно, повномасштабна війна зумовила чимало проблем в функціонуванні фінансового ринку України, так само повномасштабне вторгнення в Україну від 24.02.2022р. спричинило значний вплив на загальну світову фінансову систему, зокрема, на її стійкість, адаптивність та швидкість реагування на всеможливі виклики. За економічною сутністю, міжнародний фінансовий ринок – ми ототожнюємо як систему ринкових відносин та своєрідний механізм, що забезпечує акумулювання та перерозподіл на конкурентній основі, фінансових потоків між країнами, регіонами, галузями та інституціями. Перерозподіляючи кошти між кредиторами та позичальниками, фінансові ринки сприяють вищій продуктивності та ефективності світової економіки.

В умовах функціонування фінансового ринку України під час повномасштабної війни та враховуючи умови дещо ізоляції через запровадження воєнного стану, надважливим є саме досконале використання фінансових інструментів, які є основою функціонування різноманітних фінансово-кредитних інститутів економіки. Даний аспект є основним джерелом забезпечення руху капіталу в різних формах між суб'єктами фінансової системи, а дослідження їх суттєвих характеристик та об'єктивне оцінювання майбутніх економічних вигід, які б могли бути отримані, показує нам важливе місце даного питання в економічній науці і як наслідок, його актуальність та необхідність.

Досліджуючи підходи вітчизняних вчених та сутність даного питання на законодавчому рівні, ми виділяємо «фінансові інструменти» – як особливий продукт фінансового ринку, що може нагадувати форми договору або угоди з метою залучення фінансових ресурсів однією стороною та отримання прибутків або економічної вигоди – іншою, тобто в процесі реалізації покупець отримує права (вимоги), а продавець – зобов'язання. Варто зазначити, що до фінансових інструментів також належать інші види ринкових продуктів, які за своєю сутністю – мають природу фінансів, та здійснюють функцію перерозподілу коштів. Саме досконале їх використання є основою функціонування всіх складових фінансового ринку, тому відповідно ми виділяємо інструменти фондового ринку, грошового та ринку капіталу.

На ринку капіталів відбувається перерозподіл вільних капіталів та їх інвестування у різноманітні дохідні фінансові активи, тобто на ринку капіталів кредитори і позичальники домовляються про обмін грошових коштів на фінансові інструменти, які можна перепродати за альтернативною вартістю, що вимірюється нормою позикового процента. В даному аспекті, ми можемо помічати процес спрощення продажу фінансових інструментів для мобілізації коштів, забезпечуючи при цьому ліквідність фінансових активів. Таке досконале функціонування ринку капіталу дозволяє суб'єктам господарювання вирішувати проблеми як формування фінансових ресурсів для реалізації реальних інвестиційних проектів, так і ефективного фінансового інвестування (здійснення довгострокових капітальних вкладень). Щодо фінансових ресурсів на ринку капіталів ми вбачаємо їх в формі банківських кредитів, акціях, облігаціях, фінансових деривативах та напр.закладних. Фінансові активи, що обертаються на ринку капіталів, як правило, менш ліквідні, оскільки для них характерною є більша амплітуда коливання цін ніж на ринку грошей, тому ці інструменти мають найбільший рівень фінансового ризику і відповідно більш високий рівень дохідності. Щодо класифікаційних ознак фінансових інструментів на фінансовому ринку, умовно можна поділити на дві великі групи – кредитні та інвестиційні, і як наслідок виділяємо два сектори цього ринку: сектор кредитів і сектор цінних паперів. В даних умовах функціонування по секторах ми вбачаємо розподіл процесів кредитування та інвестування, відповідно, ми розуміємо, що основним критерієм такого поділу виступає той чи інший тип фінансових інструментів (активів).

Всі сектори ринків, які обслуговують обіг різних за типом фінансових інструментів є одночасно складовою частиною як ринку грошей, так і ринку капіталів. Наприклад, один і той самий фінансовий актив може виступати товаром (послугою) декількох структурних ринків. Процес переливу фінансових ресурсів із одного сегмента (сектора) фінансового ринку в інші відбувається шляхом сек'юритизації. Зараз процес сек'юритизації на міжнародному фінансовому ринку характеризується переміщенням операцій з ринку позичкових капіталів на ринок цінних паперів і забезпечує зниження витрат та ризиків у залученні кредитів.

Аналізуючи загально-економічні підходи до тлумачення традиційних фінансових інструментів, ми виділяємо основні як такі, що до них належать: депозитні, кредитні та страхові договори, цінні папери та ін., до похідних: ф'ючерси, опціони, свопи, угоди за форвардними ставками, що ж стосується депозитних корпорацій та небанківських фінансових установ, то в даному випадку вони використовують похідні фінансові інструменти як для отримання прибутку, та і для отримання ризику, (тобто хеджування). Основним підґрунтям в розвитку міжнародного фінансового ринку є поглиблення економічних та фінансових зв'язків між країнами; ріст конкуренції; лібералізація цін та інвестиційних потоків; реструктуризація кредитних і фінансових установ шляхом їх злиття та поглинання; створення глобальних транснаціональних фінансових груп; значна мінливість обмінного курсу іноземних валют; технічні вдосконалення у сфері електронного зв'язку.

Отже, **основну мету в цілеспрямованому застосуванні фінансових інструментів в загальному механізмі ефективної діяльності фінансових ринків ми вбачаємо в сприянні процесів спрямування фінансових ресурсів від тих, хто має їх надлишок, тобто від інвесторів, до тих, хто потребує інвестицій, особливо в умовах військового стану.** Ціна на будь-який фінансовий актив визначається

кон'юнктурою ринку, що характеризує зрівноваження попиту й пропозиції на цей актив. Адже, поглиблюючись в питання механізму діяльності міжнародного фінансового ринку, ми вбачаємо основні його функції в створенні умов для мобілізації, перерозподілу та руху капіталу між національними економіками, країнами, корпораціями; виявлення найбільш ефективних сфер і напрямів інвестиційних потоків; формування ринкових цін на окремі фінансові інструменти; економія витрат обігу; прискорення концентрації та централізації капіталу; зменшення витрат економічних циклів; сприяння процесу неперервного відтворення; забезпечення міжнародної ліквідності; удосконаленні існуючих та створення нових високоліквідних фінансових інструментів. Тому потребу в об'єктивній інформації відчувають не тільки керівники акціонерних товариств та їх акціонери, чи компанії з міжнародним партнерством, а й фінансові установи, та інші суб'єкти господарської діяльності, зокрема підприємства як на державного рівня так і приватний сектор. Гостро оцінюючи процес дослідження питання фінансових інструментів як основи механізму фінансового ринку України, зокрема і в умовах військового стану, нами помічено, що фінансовий ринок сьогодні активно розвинув гнучкість та лояльність в ведення нових продуктів – шляхом створення нових пропозицій у сфері фінансових послуг, а також налагодженні нових партнерських відносин, відбулася зміна фокусу на застосування технологічних рішень у фінансовій сфері, зокрема, спрямування на діджиталізацію та автоматизацію більшості фінансових процесів. Отже, **сама ефективна взаємодія фінансових інструментів в основі механізму діяльності фінансового ринку та його успішне налагоджене функціонування є запорукою забезпечення стабільності усієї фінансової системи країни в майбутньому.**

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Закон України "Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо особливостей діяльності фінансового сектору у зв'язку із введенням воєнного стану в Україні". № 2463-IX. 27 липня 2022. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2463-20#Text>.
2. Данилишин Б. 2021–2022: Яка ситуація в економіці та на фінансових ринках. Укрінформ. 19.01.2022. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-economy/3388110-20212022-aka-situaciav-ekonomici-ta-na-finansovih-rinkah.html>.
3. Коніна М., Реха К., Янковський В. Сучасний стан фінансового ринку України та шляхи його вдосконалення. Економічний дискурс. Міжнародний науковий журнал. 2019. Випуск 2. С. 183–192.